

PARADOKS EKONOMİ, SOSYOLOJİ VE POLİTİKA DERGİSİ

PARADOKS ECONOMICS, SOCIOLOGY AND POLICY JOURNAL

ISSN: 1305-7979

2017, Cilt/Vol: 13, Sayı/Num: Özel Sayı-1 / Special Issue-1, Page: 65-84

Editörler / Editors in Chief

Doç. Dr. Elif KARAKURT TOSUN
Doç. Dr. Sema AY
Dr. Hilal YILDIRIR KESER

TARANDIĞIMIZ INDEXLER

Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazarlarına aittir. Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors. None of the contents published cannot be used without being cited.

Yayın ve Danışma Kurulu / Publishing and Advisory Committee

Prof. Dr. Veysel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Marijan CINGULA (University of Zagreb)
Prof. Dr. Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Sema AY (Uludağ Üniversitesi)
Assoc. Prof. Dr. Mariah EHMKE (University of Wyoming)
Assoc. Prof. Dr. Ausra REPECKIENE (Kaunas University)
Assoc. Prof. Dr. Cecilia RABONTU (University "Constantin Brancusi" of TgJiu)
Doç. Dr. Elif KARAKURT TOSUN (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Emine KOBAN (Gaziantep Üniversitesi)
Doç. Dr. Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)
Doç. Dr. Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)
Dr. Zerrin FIRAT (Uludağ Üniversitesi)
Dr. Murat GENÇ (Otago University)
Dr. Hilal YILDIRIR KESER (Uludağ Üniversitesi)

Hakem Kurulu / Referee Committee

Prof. Dr. Hamza ATEŞ (Kocaeli Üniversitesi)
Prof. Dr. Veysel BOZKURT (İstanbul Üniversitesi)
Prof. Dr. Marijan CINGULA (University of Zagreb)
Prof. Dr. Recai ÇINAR (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Kemal DEĞER (Karadeniz Teknik Üniversitesi)
Prof. Dr. Mehmet Sami DENKER (Dumlupınar Üniversitesi)
Prof. Dr. Bülent GÜNŞOY (Anadolu Üniversitesi)
Prof. Dr. Ömer İŞCAN (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Vedat KAYA (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Sait KAYGUSUZ (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Aşkın KESER (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Serap PALAZ (Balıkesir Üniversitesi)
Prof. Dr. Ali Yaşar SARIBAY (Uludağ Üniversitesi)
Prof. Dr. Abdülkadir ŞENKAL (Kocaeli Üniversitesi)
Prof. Dr. Veli URHAN (Gazi Üniversitesi)
Prof. Dr. Sevtap ÜNAL (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Sevda YAPRAKLI (Atatürk Üniversitesi)
Prof. Dr. Uğur YOZGAT (Marmara Üniversitesi)
Doç. Dr. Gül ATANUR (Bursa Teknik Üniversitesi)
Doç. Dr. Tülin ASLAN (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Sema AY (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Arzu ÇAHANTİMUR (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Ceyda ÖZSOY (Anadolu Üniversitesi)
Doç. Dr. Elif KARAKURT TOSUN (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Doğan BIÇKI (Muğla Üniversitesi)
Doç. Dr. Canan CEYLAN (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Elif ÇOLAKOĞLU (Atatürk Üniversitesi)
Doç. Dr. Kadir Yasin ERYİĞİT (Uludağ Üniversitesi)
Doç. Dr. Mithat Arman KARASU (Harran Üniversitesi)
Doç. Dr. Emine KOBAN (Gaziantep Üniversitesi)
Doç. Dr. Burcu KÜMBÜL GÜLER (Kocaeli Üniversitesi)
Doç. Dr. Ahmet MUTLU (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)
Doç. Dr. Nilüfer NEGİZ (Süleyman Demirel Üniversitesi)
Doç. Dr. Veli Özer ÖZBEK (Dokuz Eylül Üniversitesi)
Doç. Dr. Ferhat ÖZBEK (Gümüşhane Üniversitesi)
Assoc. Prof. Dr. Cecilia RABONTU (University "Constantin Brancusi" of TgJiu)
Assoc. Prof. Dr. Ausra REPECKIENE (Kaunas University)
Doç. Dr. Abdülkadir ŞENKAL (Kocaeli Üniversitesi)
Doç. Dr. Gözde YILMAZ (Marmara Üniversitesi)
Doç. Dr. Senay YÜRÜR (Yalova Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Aybeniz AKDENİZ AR (Balıkesir Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Cantürk CANER (Dumlupınar Üniversitesi)
Yrd. Doç. Dr. Ersoy SOYDAN - Kastamonu Üniversitesi
Yrd. Doç. Dr. Oğuzhan ÖZALTIN - Süleyman Demirel Üniversitesi
Dr. Murat GENÇ (Otago University)
Dr. Enes Battal KESKİN (Uludağ Üniversitesi)

KENTTE MEKÂN KİMLİK ETKİLEŞİMİNE DAİR BİR ÇÖZÜMLEME ¹

AN ANALYSIS ON THE IDENTIFICATION OF THE SPACE

Yrd.Doç. Dr. Sevcan Güleç Solak
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, İİBF
gulecsevcan@hotmail.com

Prof. Dr. Kemal Görmez
Gazi Üniversitesi, İİBF
kgormez@gazi.edu.tr

ABSTRACT

Geographical factors, religion, belief, industry, technology, capability, capital and culture factors' reflection to urban space and urban life. Also, a new formulation of the space was examined with the effects of these factors. The study includes questioning towards how the identity builds space and how the identity transforms into the space, comprehension of the space and identity's penetration of social life in various ways. This study is based on efforts which is scrutinizing constructive relationship between both two facts: space and identity and interpretive efforts. The relationship between space and identity which is shaped with mainly the literature research, was tried to be composed on an urban city and urban space which is an urban projection of social relationships of urban.

Key Words : Space, Identity, Urban space, The Interaction of Space and Identity

¹ Bu makale Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı'nda, Prof.Dr. Kemal Görmez danışmanlığında Sevcan Güleç Solak tarafından hazırlanan "Mekân-Kimlik Etkileşimi ve Kentsel Mekândaki Tezahürleri" adlı doktora tezinden üretilmiştir.

ÖZET

Coğrafi faktörler, din, inanç, sanayi, teknoloji İktidar, sermaye, kültür gibi çeşitli faktörler kentsel mekâna ve kentsel yaşama yansımaktadır. Bu çalışmada bu faktörlerin etkisiyle mekânın yeniden oluşturulma süreci incelenmiştir. Çalışma, kimliğin mekânı nasıl inşa ettiğini ve dönüştürdüğünü, buna karşın mekânın da kimliğe dolayısıyla toplumsal yaşama hangi yollardan nüfuz ettiğini anlamaya yönelik bir sorgulamayı içermektedir. Bu çalışma, mekân ve kimlik arasındaki ilişkiyi irdeleyen, her iki olgu arasındaki inşacı ilişkiyi tanımlayıcı ve yorumlayıcı bir çabaya dayanmaktadır. Ağırlıklı olarak literatür araştırması üzerinden şekillenen bu çalışmada mekân ve kimlik arasındaki ilişki, toplumsal ilişkilerin mekânsal izdüşümü olan kent ve kentsel mekân üzerinden yapılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Mekân, Kimlik, Kentsel Mekân, Mekân-Kimlik Etkileşimi

“Bir kent, ister büyük olsun ister küçük, içindeki evlerin, anıtların, sokakların toplamından çok başka bir şeydir; tıpkı bunun gibi sadece bir ekonomi, ticaret, sanayi merkezi de değildir. Toplumsal ilişkilerin mekânsal izdüşümü olarak kent, dünyevi olanı kutsal olandan, çalışmayı eğlenceden, kamuya ait olanı özel olandan, erkekleri kadınlardan, aileyi ona yabancı olan her şeyden ayıran sınır çizgileri ağının kendi içinde keşiştiği, aynı zamanda da onun yapısını oluşturduğu bir mekân görünümüyle karşımıza çıkar. Bu niteliği ile de mükemmel bir şifre anahtarı sağlar”

(Aymard, 2007:120)

GİRİŞ

Toplumsal ilişki ağlarının, kültürel ve düşünsel imgelerin sahnesi olan kent, aynı zamanda yaşanan toplumsal süreçlerin de baş aktörü olmuştur. Bu nedenle, insanlığın tarihi veya dünya tarihi büyük ölçüde kentlerin ve kentsel yaşamın tarihi olarak kabul edilmiştir. Kenti, hem sahne hem de aktör olarak kabul ettiğimizde bu insanlık tarihi oyunun setlerini de kentsel mekânlar olarak kabul edebiliriz. Kentsel mekânlar, bu insanlık yaratımı ve insanlık durumunun bir bütünü, birer gündelik hayat mekânı, insan ilişkilerinin ve bu ilişkilerin gerektirdiği donatıları içeren mekânlar olarak tanımlanmaktadır. Başka bir deyişle kentsel mekânlar, gündelik yaşamın gerçekleştiği, belleğin içinde saklanan bilgiye, toplumsal hafıza ve geleneğe göre şekillenen, yaşanan medeniyetlerin birer tezahürü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kentsel mekânlar, iletişime ve deneyime ait yerler olduğu için kendiliğinden oluşmazlar, yaşanan mekân ile tasarlanan-planlanan mekân diyalektiğinin ürünü olarak karşımıza çıkarlar. Kimi zaman bu diyalektik içinde hangi öğelerin bu karşılıklı ilişkisinde korunacağı, yeniden üretileceği, hangilerinin eleneceği konuları yer alır ve bu süreç siyasi ve ideolojik müdahalelerle belirlenmektedir (Keskinok, 2012:108). Kimi zaman da bu kentsel mekânlar, kentin insan yaşantısını öznel ve psikolojik süreçlerinin geçtiği, duygusal algı ve deneyimlerinin bilince, kişiliğe ve anılara dönüştüğü yerler olarak inşa edilmekte (Eşkinat, 1992:45-50), kullanıcıların mekâna yüklediği farklı kimliklerle belirlenmektedir. Kentsel mekânlar, bu yönüyle hem kentin kamusal benliğini ve kimliğini inşa etmekte hem de kişilerin kimliğini ve kişiliğini şekillendirmektedir (Ergin, 2001:233).

Doğal çevre özellikleri, sanayi, teknoloji, din, inanç, iktidar, ideoloji, sermaye ve kimlik (özellikle toplumsal kimlik) kenti ve dolayısıyla kentsel mekânı etkileyen ve şekillendiren temel unsurlardır. Bu çalışmada, bu unsurların, kentsel mekân üzerindeki tezahürleri hem tarihi süreçte hem günümüzdeki yerel ve küresel örnekler üzerinden çözümlenmeye çalışılmıştır.

1. Coğrafya Kaderdir!

Hem günümüz kentlerinin hem de tarihi çok daha eskiye dayanan tüm kentlerin oluşumunda ve gelişiminde birtakım unsurlar etkili olmuştur. Bu unsurların başında da coğrafya yani doğal çevre özellikleri gelmektedir. Bu özellikler hem kentlerin kuruluşundan gelişimine tüm süreçlerde etkin rol oynarken hem de kentsel mekânların, oluşumunda, tasarımında ve kullanımında belirleyici olmaktadır. Kentlerin coğrafi özellikleri kişilerin toplumsal davranışlarını, gelenek ve göreneklerini, inançlarını, toplumun ekonomik ve politik yapısını da etkilemektedir.

Bir bölgenin jeolojik ve jeomorfolojik yapısı, iklimi, toprak ve bitki örtüsü, su kaynakları gibi doğal çevre özellikleri yerleşme bölgelerini değişen uygarlık seviyelerine göre farklı şekil ve oranlarda etkilemektedir. Kentlerin kurulduğu ve yayıldığı bölgenin yer dokusunun özellikleri hem yerleşimi hem de kent kimliğini etkilemektedir. Bu etkileşim tarih boyunca farklı disiplinlerde ele alınmış coğrafyanın, kişilik yapılarına, yönetim şekillerine, kentlerin ekonomik yapısına etkileri tartışılmıştır. Örneğin İbn-i Haldun, “Coğrafya kaderdir” diyerek coğrafyanın belirleyici gücünü anlatmaya çalışmıştır. Kentler kuruldukları yerin özelliklerine göre liman kenti, kıyı kenti, Akdeniz kenti vb gibi coğrafi durumu izah eden tanımlamalara, sınıflamalara tabi tutulmaktadır. Bu da yine coğrafyanın ne kadar “kader” olduğunu göstermektedir.

Bir kentin kurulduğu bölgenin jeolojik ve jeomorfolojik yapısı kentlerin geleceğini ve kentsel mekânların özelliklerini belirlemektedir. Örneğin jeolojik yapıyla ilgili zemin özellikleri kentlerin yeri, o yerin iskâna uygun olup olmadığı, konutların türü, şekli, yüksekliği gibi unsurları, hangi yapı malzemelerinin kullanılıp kullanılmayacağı gibi pek çok şeyi belirlemede etkilidir. Hem dünya’da hem de Türkiye’de büyük can ve mal kayıplarına yol açan büyük depremler kentlerin yer değiştirmesine sebep olmuştur. Örneğin, Erzincan (1939), Erbaa (1942), Yenice (1953) deprem nedeniyle yer değiştiren şehirlerden bazılarıdır (Tuncel, 1990 :29-33; Yılmaz vd., 2013: 414-425; Akbulut, 2011:471-492). Jeolojik yapı aynı zamanda kentlerin yeraltı zenginliklerini (madenler, jeotermal kaynaklar vb.) ve dolayısıyla sanayisini ve buna bağlı olarak ekonomik yapısını da etkilemektedir.

Kentlerin yerleşimini ve gelişimini etkileyen bir diğer unsur da topografyadır. Özellikle şehrin büyüme doğrultusu, ulaşım hatlarının ve şekillerinin belirlenmesi, alt yapının oluşturulması o bölgenin topoğrafik özellikleri ile ilişkilidir. Örneğin bir vadi içerisine konumlanan kentlerin gelişme aksı vadiye paralel olmak zorundadır; Türkiye’de Bayburt, Amasya bu durumu gösteren örneklerden bazılarıdır.

Topoğrafik yapı dikkate alınmadan kurulmuş kentler bir takım doğal afetlerden etkilendiği gibi kentleşme sonucu ortaya çıkan çevre sorunlarıyla da karşı karşıya kalabilmektedir. Ankara, Afyon, Erzurum gibi şehirlerde yaşanan hava kirliliği artan kentleşme ile birlikte kentin konumu itibarıyla hava akımlarının yönünün yani jeomorfolojinin dikkate alınmamasının birer sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kenti ve kentsel mekânı etkileyen bir diğer coğrafi unsur da iklimdir. Sıcaklık, yağış, basınç ve rüzgârlar hem kentin konumlanmasını hem kentteki yapıların şeklini, hem de kentte kullanılan kent mobilyalarını doğrudan etkilemekte, kentsel kimliğin oluşumunda temel öğelerden biri olarak kabul edilmektedir.

Örneğin Londra denildiğinde pek çok insanın aklına yağmur ve sis gelirken, Bakü, “rüzgârların şehri” olarak bilinmektedir. Yapıların formları da iklim koşullarına bağlı olarak tasarlanmaktadır. Kentin bütününe yayılan bu form görsel algı üzerinde etkili olup kentin görsel imajını oluşturmak-

tadır. Örneğin havanın daha sıcak olduğu bölgelerde düz çatılı yapılar tercih edilirken çok yağış alan bölgelerde çok eğimli çatılar kullanılmaktadır.

Bitki örtüsü de iklim koşullarına bağlı olarak değişen ve kent kimliğini etkileyen bir unsurdur. Ormanın yoğun olduğu bölgelerde yapıların ahşap ağırlı olması, kurak yerlerde kerpiç yapıların taş yataklarının bulunduğu yerlerde taş yapıların kullanılması, kullanılan malzeme türlerine göre uygun yapı tiplerinin inşa edilmesi bunun güzel örneklerindedir. Kuban, coğrafi şartların geleneksel konut mimarisine nasıl yansıdığını Anadolu konutları üzerinden göstermektedir. Bu ayrıma göre:(Baran vd. 2008:228 Kuban'dan)

- Kuzey Suriye ile ortak kültürünün ifadesi taş konut mimarisinin, Güney Doğu Anadolu'da ve Orta Anadolu'nun özellikle Niğde ve Kayseri (eski Kapadokya) bölgesinde
- Güney Kafkasya ve Dağıstan ile akraba ahşap hatıllı taş mimarisinin, Erzurum'dan öteye Kuzey Doğu Anadolu'da,
- Karakteristik ahşap iskeletli ev mimarisinin Doğu Karadeniz bölgesinde,
- Düz damlı kübik taş mimarisinin Ege ve Akdeniz bölgesinde
- İlk örnekleri Yeni Taş Çağına kadar uzanan kerpiç mimarisinin yine Orta Anadolu'nun daha çok köy ve küçük kentlerinde, Sivas dolaylarından batıda ve İç Ege'den Torosların kuzey yamaçlarında
- Hımış tekniğinde, yani taşıyıcı sistemi ağaç, kerpiç dolgulu, zemin katı çokluk taş olan bir yapı tekniği ile inşa edilmiş olan konutların diğer bölgelerde ve Balkanlarda kullanıldığını görülmektedir.

Geleneksel olarak bu şekilde bir farklılaşma olmasına rağmen günümüzde tek tip konutların kentlerde yaygınlaştığı, özellikle toplu konut alanları ile bu zenginliğin ortadan kaldırıldığı da görülmektedir.

Kimi zaman kentin yapı dokusunu belirleyicisi olan bitki örtüsü, kimi zaman kentlerin süsü, kentlerin simgesi haline gelmektedir. Bazı ağaçlarla ya da bitkilerle anılan kentler vardır; bunların en güzel örneklerden biri Erguvanla anılan İstanbul, diğeri kordon boyunca uzanan palmyeleri ile İzmir'dir.

Doğal çevre faktörleri ve gösterdikleri farklılıklar, bir kenti diğerlerinden ayırmakta, onu tanımlayıp nitelendirmektedir ve kimi zaman da adlandırmaktadır. Mesela yer isimleri geçmişteki coğrafi çevrenin ve coğrafi çevredeki değişimin en önemli kanıtları arasında sayılmaktadır (Günel vd., 2011:464 Bres, 1990 ve Tunçel, 2000'den). Anadolu köy adları ile ilgili yapılan bir araştırmada, Türklerin yerleşme yerlerine ad verirken önce çevreden, ikinci planda da bireyden, yani insandan yararlandıkları görülmüştür (Gülensoy, 1998: 41-48).

Bu özellikler doğrudan ya da dolaylı olarak kent kimliğine katkıda bulunmaktadır. Bu fiziksel etkileşim yanında kişiler üzerinde sosyolojik ve psikolojik bir takım yansımalarının olduğu da yüzyıllardır tartışılmaktadır. Bunu dile getirenlerin başında İbn-i Haldun gelmektedir. İbn Haldun, beşeri coğrafya üzerinde durmuş, hava ve iklim şartlarının insanın fiziki yapısı, rengi, ahval ve ahlakı üzerindeki etkilerini inceleyerek coğrafi şartların umran üzerindeki etkilerini, bunun insanın bedeni ve ruhu üzerindeki tezahürlerini değerlendirmiştir (2007: 68). İbn-i Haldun, gıda rejiminin ve maddi şartların ahlakın, huyun ve karakterin oluşması üzerinde etkili olduğundan da bahsetmekte, çok sıcak ve çok soğuk iklimlerdeki insanların, her türlü ahlaki ve dini kayıtlardan uzak yaşadıklarını ileri sürmüştür (2007:117). Ayrıca coğrafi muhite ve coğrafi icabilige büyük önem veren İbn-i Haldun,

coğrafi şartların sevk idare, siyaset ve medeniyetle de ilgili olduğunu da ileri sürmektedir (2007:68). Benzer şekilde Montesquieu da XVII. yüzyılda moda olan Amerika ve Afrika yerlileri ile Asya'nın egzotik uygarlıklarından bahseden seyahatnamelerden çok etkilenmiş, gerek bunlardan gerek kendi seyahatlerindeki gözlemlerinden esinlenerek bir iklim teorisi geliştirmiştir (Gürkan, 1988:16). Teoriye göre toplumlar arasındaki farklılıkları coğrafya koşullarına dayanmaktadır ve bu coğrafya farklılığı da ulusları birbirinden ayırmaktadır (Hançerlioğlu,1995:237).

2. Kentsel Mekânın Hükümranları: Sanayi ve Teknoloji

Teknolojik gelişme ve beraberinde gelen sanayileşme kentleri ve kentsel mekânları doğrudan ve çok hızlı bir şekilde etkilemiş, kentlerin hem sosyolojik hem de fiziksel yapılarını yeniden inşa etmiştir. Avrupa'da Ortaçağ sonrasında başlayan Sanayi Devrimi ile birlikte kentler sanayileşme öncesi kenti, sanayi kenti ve sanayi sonrası kent gibi ayırtılarak yeniden tanımlanmış ve sınıflanmıştır. Bu değişim beraberine yeni bir terminoloji de getirmiştir. Braudel bunu; "yeni dil, endüstri, endüstri toplumu, proletarya, kitle, sosyalizm, sosyalist, kapitalist, kapitalizm, komünist, komünizm gibi kelimeleriyle devrimci ideoloji kendini yeni bir şekilde formüle etmektedir" diye dile getirmektedir (Braudel, 2006:432).

Gelişen teknoloji ile ortaya çıkan sanayi devrimi, maden ocakları, fabrikalar ve demiryolu ile kentlerin yeni silüetini oluşturmuş (Mumford, 2007:549), ticari faaliyetle ortaya çıkan kentler makine uygarlığı ile yeni bir hal almıştır. Sanayi devrimiyle birlikte kentin yapısında ilişkilerinde, işleyişinde, kurumlarında her alanda tam bir dönüşüm yaşanmış, kent iktidarın açık ve gizli bir şekilde hissedildiği, izlendiği, gözlemlendiği, gerçekleştirildiği ve dönüştürüldüğü mekân haline gelmiştir (Sennet, 2010:20).

Sanayi devrimi, kırsal bölgedeki nüfusu azaltıp yaşadıkları yerden kopup gelen bir yığın insanı fabrikaların yanına yerleştirerek, kent ve kırsal arasındaki ilişkiyi bir anda alt üst etmiştir (Ragon, 2010:10). Başta konut sorunu olmak üzere kentlerde pek çok ekonomik ve toplumsal sorunlar yaşanmaya başlamış, kentler hem kentsel planlarla hem de toplumsal yaşam değişiklikleriyle yeniden düzenlenerek kurgulanmak istenmiştir.

1800'lerde Avrupa'da hızla gelişen sanayi, kentlere yerleşen işçilerin konut ihtiyacını, yeni konut tiplerini - işçi konutları, kira konutları, sosyal konutlar vb gibi- ortaya çıkarırken konut politikalarının yeniden oluşturulmasına sebep olmuştur. Örneğin hızla sanayileşen Avrupa kentlerinde elektriği, suyu ve kanalizasyonu olmayan tek katlı, işçilerin barındığı konutların bir anda çoğaldığı görülmüştür.

Avrupa'da Ortaçağ sonrasında başlayan ve Sanayi Devrimi sonucu daha da artan sermaye birikimleri yeni bir hayat tarzını da ortaya çıkarmıştır. Eskinin kale duvarları ile çevrili kenti yerini görünmez duvarların yer aldığı toplumsal bir yapıya, yeni bir kente bırakmıştır. Sanayi devrimi ile başlayan bu yeni hayat tarzı ve mekânsal farklılaşma günümüzde de farklı şekillerde kentlerde kendini göstermeye devam etmektedir. Şartlar farklı olsa da günümüzde de bu sosyo mekânsal ayrışma ile karşı karşıyayız. Günümüzde yaşanan bu kentsel ayrışma ise, gecekondu, gettolar ve güvenli sitelerle kentsel mekânda görünürlük kazanmaktadır.

Sanayileşme ve ulaşım imkânlarının gelişmesi kentlerde merkezlerin değişmesine, banliyöler ve uydu kentler ile birden fazla merkezli kentlerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Sanayi tesislerinin kurulması ve işletilmesi kentlerdeki arazi kullanımını doğrudan etkilemiş, kentlerin büyüme ve gelişme yönlerini, kentlerin ekonomik yapılarını belirlemiştir.

Kocaeli'nin yaşadığı hızlı sanayileşme süreci ve bunun kentsel mekânda meydana getirdiği değişiklikler, Türkiye kentlerinde sanayileşme sonucu yaşanan bu etkileşimi gösteren güncel örneklerden birisidir. Kocaeli'nde yaşanan hızlı sanayileşme, nüfusun artmasına, tarım arazilerinin yapılaşmaya ve sanayiye açılmasına, sanayi bölgelerinin şehir içinde kalmasına ve sanayi kaynaklı pek çok çevre sorununun yaşanmasına sebep olmaktadır.

Ayrıca sanayileşme ve teknolojik gelişmeler yapılarda kullanılan malzeme ve yapım yöntemlerini de değiştirmiş, yapı elemanlarının seri üretimi, demir ve çeliğin inşaatlarda kullanılması kentlerin de çehresini değiştirmiştir. Chicago Okulu mimarları 1880-1890 yılları arasında ilk gökdelenleri yaptıkları zaman yeni bir çağ başlamış (Mutlu, 2001:195), konutlar gökyüzüne yükselirken asansörler hayatın, gökdelenlerin birer parçası haline gelmiştir. Bu fiziksel değişiklikler aynı zamanda sosyo psikolojik değişimlere, kent hayatının yeniden şekillenmesine neden olmuştur. Sennett, bu durumu asansörlerin binaları tamamen yalıtılmış mekânlar haline getirdiğini, insanların birkaç saniye içerisinde sokağın ve sokaktaki her şeyin çok üstüne çıkabildiği, yabancılaşmayı artırıcı özelliği ile örneklemektedir (2002:313).

Özellikle günümüzde kentlerin çoğunda yaşanan seri üretimlerle yapılan benzer yapılaşma eğilimleri, giderek kentlerin birbirine benzemesi sonucunu da beraberinde getirmiştir. Aynı tarz yapı teknolojisi ve malzemeler kullanılarak benzer mimari tarzla yapılan çok katlı yapıların yaygınlaşması ile kentler bir örneklemekte, yerel özgünlüklerin belirlediği kent kimlikleri ortadan kalkmaktadır. Kısaca yeni konut tipleri, yeni yaşam alanları, yeni kent hayatı, yeni malzemelerle yeniden inşa edilmektedir.

Teknoloji her dönemde hayatın bir parçası iken günümüzde daha belirleyici bir konuma yükselmiş, vazgeçilmez hale gelmiştir. Teknoloji ile konutlar akıllanmış (teknolojik evler, akıllı konutlar vb), mekânlar arasındaki sınırlar ortadan kalmıştır. Hayatımıza giren bilgisayar, televizyon, cep telefonu, internet, gibi hızlı iletişim araçları zaman-mekân algısını değiştirirken, “yer” kavramını da bulanıklaştırmıştır. Bu iletişim araçları uzak yerleri yakınlaştırırken, yakın yerleri de uzaklaştırmıştır.

3. Tanrının ve İncanın Gölgesinde Kentsel Mekân

İnsanlar öteden beri bu âleme bir anlam vermeye âlemin ilk maddesinin ya da var olma sebebinin araştırıp anlamaya çalışmışlardır. İnsanoğlu akılla kesin biçimde çözemediği evrensel sorunlarda dini değerlere yönelmiş, inançlarla, kâinata ve hayata anlam vermişlerdir. Bu şekilde insanoğlu hem âlemin başlangıcını ilahi bir güce bağlamış, hem ölümden sonraki hayata hazırlanmaya çalışmış, hem de bu dünyada davranışlarından sorumluluğunu kabul etmiştir (Çubukçu, 1988:131). Bu arayış kimi zaman doğada tabiat güçlerinde kimi zaman nesnelere kimi zaman da peygamberlerin önderliğinde son bulmuştur. Hem çok tanrılı dinlerde hem tek tanrılı dinlerde inanç ve ibadetler, kişilerin ve toplumların yaşam biçimini, düşünce, tutum ve davranışlarını etkileyen, şekillendiren en eski ve en önemli örgütlenme biçimlerinden birisi olmuştur. Bu etkileşim mekândan bağımsız gerçekleşmemekte, yaşanan mekân kimi zaman bir evin kimi zaman sokakların tasarımıyla kentsel mekâna ve toplumsal yaşama yansımaktadır.

Dinin ve incanın kentsel mekânı nasıl etkilediği ve kentsel yaşama nasıl yön verdiği tarihsel süreç içinde farklı coğrafyalarda tanık olunan bir durumdur. Din unsuru kimi zaman şehirlerin kurulmasında -tapınakların etrafında- kimi zaman da gelişmesinde, kimi zamanda kentsel tasarımda (kent

planlaması, kent mobilyaları, işaretleri, vb tasarımlarda) baskın bir öge olurken, kimi zaman da hem bireysel hem de toplumsal bir kontrol mekânizması olmaktadır.

Dini inançta mekân, bireysel ve toplumsal açıdan bir inanç alanı olduğundan önemlidir, mekânı üreten ve anlamlandıran insandan bağımsız değildir. İbadet edilen mekânın yeri, konumu, açık veya kapalı olması, iç veya dış yapısı mekânın anlamı üzerinde belirleyici olabilmekte; ibadet mekânı bir sütünün üstü, dağda bir mağara, çölde bir manastır veya cami, ormanlık alanda bir kültik olarak seçilmektedir (Nahya, 2011:31).

İlk çağlardan günümüze kadar gelen dolmenler, menhirler, megalitler, zigguratlar, piramitler, kiliseler, camiler, vb. kısacası mezarlar ve tapınaklar gibi kutsal yapılar ve yapıtlar ilk insandan bugüne karşımıza çıkan dinin ve inancın kentsel mekândaki en büyük göstergeleridir. Bu tapınaklarda kullanılan form, şekil, yapı malzemeleri dini ve inancı yüceltmek, kutsamak için farklı şekillerde kullanılarak mimari bir üslup oluşturulmuştur. Bu kutsal yapılar dua, yüceltme, meditasyon, eğitim mekânları olarak kullanılırken, söz konusu yapılara dekorasyon ve tasarımlarla daha uhrevi bir anlamlar yüklenmektedir.

Din, tarihsel süreçte her zaman etkili bir unsur olmuştur ancak aydınlanmaya kadar hem toplumsal hayatı hem de kentsel mekânı belirleyici bir niteliktedir. Lefebvre, Ortaçağda dinin politik bir mekân olarak belirlediğini ve kentin temel düzenleyicisi olduğunu söyleyerek örneklemektedir (Lefebvre, 1995: 240-241). Bu bağlamda Ortaçağ dinin kentsel mekânda hâkim olduğu tarihsel süreçlere güzel bir örnektir. Ortaçağın Gotik mimarisi Hıristiyanlık anlayışının, gökte bulunduğu inanan tanrıya yönelme arzusu ile doğmuştur (Kaya, 2010). Gotiğin strüktürel olarak okunabilirliği inanç ve mantıkta açıklık ve saydamlık kavramlarına dayanmaktaydı, malzemenin hafifletilmesi, vitray camlarla Tanrı'nın kutsal inayetinin simgesi olan ışığın içeriye alınması, aydınlanmayı tanımlamak için kullanılmıştır (Uçar vd., 2006:11-24). Bu dönemde insan eyleminin odağı dinsel yaşam olduğu için, en ileri mimari tasarım ve teknolojiye sahip olan yapılar kilise tarafından yaptırılmıştır. Bu dönemde din adamlarının manastırlar ve kiliseleri, asillerin kale ve şatoları, tüccarların, burjuvaların, loncaların kentleri inşa ettirmeleri Gotik mimarinin bir kast sisteminin ürünü olarak kabul edilmesine sebep olmuştur (Mutlu, 2001:127).

Yapımları uzun yıllar süren Katedraller, Ortaçağ'ın tarihsel koşullarının, toplumsal psikolojisinin ve tanrı odaklı yaşamının anıtsal ifadeleri olarak günümüze kadar gelmiştir. Bu bağlamda Gotik mimari ortaçağdaki hem toplumsal yapıyı hem dinin toplumdaki konumunu simgelemektedir.

Benzer şekilde İslamiyet de kentleri, yapıları etkilemiştir. Örneğin İslam'ın belirli veya özel türden elverişsiz bir değere veya güce atıfta bulunulmasını yasaklaması nedeniyle camilerde resimlere, heykellere yer verilmemiştir (Cansever, 2013:26). Sütunlu camilerde sütunların dizilişi, pandantifler yerine istalaktitlerin kullanılması, renkli çinilerin geometrik modelleri, kullanılan renkler, şehir dokusu içerisindeki evler, pencerelerin dizilişleri kubbelerin tekrarı İslami düşüncenin mimarideki yansımalarına birkaç örnektir (Cansever, 2013:40). Dini farklılıkların etkisiyle kentin mahallelere bölünmesi, İslamdaki mahremiyet anlayışıyla konut ve sokakların tasarımı, -evlerin sokağa değil, avluya açılması vb- kentin Cuma camisi etrafında konumlanıp gelişmesi, kısaca İslam'ın emir ve yasaklarının kentteki fiziki ve sosyal görünümünü belirlemesiyle bir kent tipolojisini yani İslam kentini ortaya çıkarmıştır.

Dinin ve inancın mekânları nasıl belirlediğine bir diğer örnek de Türk kültüründeki ev kurma anlayışıdır. "Ev kurmak", Türk kültüründe evreni (makrokozmos) yeniden kurma (mikrokozmos) anlamına gelmektedir (Köse, 2005:175). Konut evrenin yaratımını modelleyerek insanların kendilerine kurduğu yeni bir evren olarak kabul edilmekte ve "yeni bir başlangıca, yeni bir hayata eşdeğer" gö-

rülmektedir (Eliade, 1991:37'den akt. Köse, 2005:175). Eski Türkler gök tanrı inancının etkisiyle çadırlarını algıladıkları gök kubbeye benzetmişler, otağın içini dünyanın yönlerine göre düzenlemişler, çadırın kubbesindeki deliği göğün kapısı, olarak kutsallaştırmışlardır. Yerleşik hayata ve İslamiyet'e geçişe rağmen bu anlayış Anadolu'nun kimi köylerinde kapının konumlandırılması şeklinde konutlarda etkisini hala devam ettirmektedir (Köse, 2005:175).

Kentin sokakları, kent mobilyaları, kent yaşantısı da bu etkileşimden nasibini almaktadır. Hindistan'da kutsal kabul edilen inekler ulaşımı bir anada alt üst edebilirken, kentte kullanılan trafik işaretleri dinin kuralları ile şekillenen toplumsal yaşamdan esinlenebilmektedir.

4. Kentsel Mekândaki Hegemonik Yansımalar

Sennett, "Ten ve Taş" adlı kitabını şehrin, insanların bedensel deneyimleri yoluyla anlattıkları bir tarih olarak nitelendirir. Sennett'in bu ifadesine atıfla mekân da insanoğlunun bireysel ve toplumsal kısaca yaşamsal deneyimlerinin tarihidir. Bu tarih kimi zaman bireysel ihtiyaçlarla, kimi zaman toplumsal ihtiyaçlarla yazılmış, taşla toprakla vücut bulmuş, "kendini" ifade etmiştir. Mekânın insanoğlunun hayatındaki yeri ve gücü ile ilgili farkındalık yani mekânın bireyin ve toplumun kurucu öğelerinden biri olması, politika ve ideoloji yüklü olması (Işık 1994:7-38) ve bu mekânsal pratiklerin altındaki açık veya gizli soyut iktidar ilişkileri tarih boyunca devam etmiş ve etmektedir.

Yunanca kökenli olan hegemonya² kavramı bir sistem içerisindeki bir elemanın diğerlerinden üstün, baskın olduğunu belirtmek için kullanılmaktadır (Çoban, 2012:1). Bu egemen güç kimi zaman siyasal iktidar olurken kimi zaman din, kimi zaman da ekonomi olmuştur. Bu egemen güç amacına bazen baskı kullanarak bazen ikna ile ulaşmaya çalışmış, bunu yaparken de pek çok aracı kullanmıştır. Kentsel mekân bu mücadelenin sahnesi, mimari yapılar da bu mücadelede kullanılan dekorlar olmuştur. Harvey, de mekân ve iktidar arasındaki ilişkiyi "Toplumsal değişimin tarihi, bir ölçüde, mekân ve zaman anlayışları ve bu anlayışların koşulabilecekleri ideolojik kullanımlar aracılığıyla kavranabilir. Üstelik toplumu değiştirmek isteyen herhangi bir proje, mekânsal ve zamansal anlayış ve pratiklerin dönüşümünün karmaşık ağını kavramak zorundadır" diyerek açıklamaya çalışmaktadır (2006:246). Ayrıca bu birlikteliği Anatole Kopp da kenti değiştir yaşam değişsin diyerek dile getirmiştir (1970). Bu bakış açısıyla ele alındığında mimari ile iktidarın birbirinden bağımsız olmadığını dile getirmek mümkündür.

2 Hegemonya kavramı, siyaset biliminde Antonio Gramsci'ye atfedilir ancak Gramsci tarafından kullanılmaya başlanmasından önce de Marksist yazında uzun bir geçmişinin olduğunu ve terimin 1890'lardan 1917'ye kadar Rus Sosyal-Demokrat hareketinin en temel siyasi ifadelerinden biri olduğu da ifade edilmektedir. Hegemonya, siyasal olgunun, yalnızca devlet katında değil, tüm toplumsal ilişkileri kapsayan bir şekilde var olduğunu ifade etmek için kullanılmaktadır. Gramsci "Hegemonya"yı, eserlerinde egemen sınıfın boyun eğenlerin rızasıyla gücü kazanması olarak ele almıştır. "Hegemonya olgusu, kuşkusuz, üzerinde 'hegemonya uygulanacak' grupların çıkar ve eğilimlerinin hesaba katılmasını, belli bir uzlaşma dengesinin oluşmasını, yani yönetici grubun ekonomik-korporatif nitelikte özverilerde bulunmasını gerektirir. Ama bu tür özverilerin ve böyle bir uzlaşmanın öze ilişkin olamayacakları da kuşkusuzdur; çünkü hegemonya, her ne denli etik-politik nitelikteyse de, ekonomik nitelikte olmaktan da geri kalmaz, temelini yönetici grubun ekonomik etkinliğinin kararlarüstü kesimlerdeki kesin işlevine dayandırmaktan geri kalmaz." diyerek hegemonyanın daha çok burjuvazi değerlerine göre işleyen kültürel ve ideolojik bir yöntem olduğunu ve zoraki bir yöntem olmadığını söylemiştir. (Erhan Göksel, "Gramsci" Ye Giriş Ya Da "Hapishane Defterleri" Ni Okumak", (Erişim) <http://Tr.Scribd.Com/Doc/134930561/Erhan-Goksel-Gramsci-Yi-Okumak-Pdf>, 17 Ekim 2013. Asiye Aka "Antonio Gramsci Ve "Hegemonik Okul" **Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 12, Sayı: 21, Haziran, 2009, s.329-338, Savaş Çoban, "Gramsci, Hegemonya ve Kapitalizm", (Erişim) https://www.academia.edu/1250610/Gramsci_Hegemonya_ve_Kapitalizm, 19 Ekim 2013. Martin Carnoy, Gramsci Ve Devlet, **Praksis Dergisi**, Sayı:3, 2001, ss.252-278, Ömer Aytaç "Kapitalizm Ve Hegemonya İlişkileri Bağlamında Boş Zaman", **Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:28, No:2, Aralık, 2004, ss.115-138)

Kentlerin inşasında ve dönüşümünde yani kentlerin mekânsal örgütlenmelerinde yönlendirici güç genellikle siyasal iktidardır ve bu yönlendirmede de ekonomik güç/sermaye siyasal iktidarın ortağıdır. Devlet ve yönetme erkini paylaşan kurumlar-devletin işlerliği ve güvenliğinden sorumlu aygıtlar, politik söylem merkezleri, yerel yönetimler ve benzeri seküler veya dinsel oluşumlar- bir anlamda kentin nasıl olması gerektiğini planlayan güç merkezleridir ve egemen veya değil tüm görüşleri gündelik hayatın içerisinde yeniden üreterek kenti dönüştürmektedirler (Sargın 2009:21). Bu ilişkiyi en açık biçimde devrimler sonrasında ulusların yeniden inşası sırasında ve ister yerel ister merkezi yönetimlerin iktidar değişimlerinden sonra görmek mümkündür. Ulusların yeniden inşası sırasında meydana gelen kentsel mekânlardaki değişikliklere Ankara, Brasilia ve İslamabad gibi planlanmış başkentleri ve Paris'in Napolyon tarafından yeniden planlanması gibi örnekleri vermek mümkündür.

Devrimler, belirli bir toplumsal yapıda kökten ve ani değişimleri önermekte toplumun geçmiş ve gelecekle ilişkisini yeniden tanımlamaktadır (Yalım 2009:157-214). Lefebvre, bu tanımlanan sürecin yani ideolojilerin kalıcı olması için ideolojilerin kendi hâkimiyetindeki bölgelerin sınırlarını belirleyerek sürekliliğini istediği toplumsal düzenin mekânını üretmesiyle mümkün olacağını söylemektedir (Yalım 2009:158). Devrimler sonrasında başkentlerin yeniden seçilmesi ve imarıyla bu kentler bu bilinçli veya bilinçsiz olarak bu rejimlerin imgeleri haline gelmektedir.

1923'te Cumhuriyet'in ilanıyla beraber benzer süreç Türkiye'de de yaşanmış, Ankara, modern bir ulus, modern bir kent ve Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olarak yeniden inşa edilmiştir³. Kentsel mekânın ve kentinin örgütlenişi bağlamında Ankara öncü bir rol üstlenmiş, modern Türk kentlisinin doğum yeri, modernleşme serüveninin laboratuvarı olmuştur (Kılınç 2009:135). Bu yönüyle Ankara Osmanlı'da başlayan modernleşme sürecinin daha radikal bir devamı ve kendi dinamikleriyle modernleşemeyen bir toplumun ve dolayısıyla kentin aynası olmuştur (Görmez 2004:38).

Başkent olarak ilan edilen Ankara bir anlamda Cumhuriyetin yeni kurumlarını, dünya görüşünü, yaşam biçimini bütün Türkiye'ye aktarma işlevini de üstlenmişti (Keleş ve Duru, 2008:28). Çünkü Ankara'yı başkent olarak ilan eden yeni irade, yeni rejimi Osmanlı imajından kurtarıp milli devlete geçişi sembolleştirmek istiyordu ve bunun için de modern batı yaşantısını örnek alan, diğer Türkiye kentlerine örnek olacak bir kent kurmayı amaçlıyordu (Tekeli, 1984:325'ten akt. Görmez, 2004:40). Bu durumu Atatürk "Hiç kuşku etmemelidir ki, Anadolu ortasında hızla meydana getirilecek çağdaş ve imar görmüş bir Ankara, yüzyıllarca ihmale edilmiş (mühmel) olan Türk Vatanı için başlı başına bir uygarlık özeği, Türk Devleti için pek önemli bir dayanak olacaktır". şekilde ifade edilmiştir (Gerray, 2008:11).

Bu bağlamda da, Ankara'yı modern bir kent haline getirmenin yeni rejimin başarısı olarak yorumlanacağını düşüncesi yatırımların yeni başkente yönlendirmesi ile sonuçlanmış ve bunun sonucunda da Ankara'da hızlı bir kentleşme süreci yaşanmıştır.

Modern Hareket'in yeni bir siyasi düzenle ya da ideoloji ile özdeşleştirilmesi sadece Türkiye'ye özgü bir durum olmamıştır. Modern Hareketin ilerlemeci söylemi yeni rejimleri meşrulaştırdığı için özellikle mimaride modern formlar İtalya'daki Faşizm ve Sovyetler Birliğindeki Stalinizm'den Tel

3 Ayrıntılı bilgi için bkz: Sibel Bozdoğan, **Modernizm Ve Ulusun İnşası Erken Cumhuriyet Türkiye'sinde Mimari Kültür**, çev:Tuncay Birkan, 2. Baskı, Metis Yayınları, 2008; Güven Arif Sargın (Der), **Başkent Üzerine Mekân Politik Tezler Ankara'nın Kamusal Yüzleri**, İletişim Yayınları, 2. Baskı, İstanbul; Kemal Görmez, **Bir Metropol Kent Ankara, Sosyal Yapı, Kimlik Yaşam**, Ankara, Odak Yayınevi, 2004; Ruşen Keleş, **Eski Ankara'da Bir Şehir Tipolojisi**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No:314, Ankara, 1971, Gönül Tankut, **Bir Başkent'in İmarı**, İstanbul, Anahtar Kitaplar Yayınevi, 1993. Elvan Altan Ergut ve Bilge İmamoğlu, **Cumhuriyetin Mekânları Zamanları İnsanları**, 1. Baskı, Ankara, Dipnot Yayınları, 2010; "Bir Başkent'in Oluşumu: Avusturyalı, Alman ve İsviçreli Mimarların İzleri" (Erişim)<http://www.goethe.de/ins/tr/ank/prj/urs/prt/trindex.htm>, 21 Ekim 2013.

Aviv'in inşası sırasında manda konumunda olan Filistin'deki siyonizme kadar çeşitli devrimci rejimler ya da siyasi sistemler tarafından kullanılarak ülkede iki savaş arası modernizminin karakteristik özelliği olmuştur (Bozdoğan, 2008:75).

Mekân ve iktidar arasındaki ilişkiyi gösterecek kentsel mekândaki bir diğer örnek ise şehir, cadde veya sokak adlarındaki değişikliklerdir. Tarihsel süreç içinde, özellikle kentlerde veya ülkede siyasi bir değişiklik (iktidar veya rejim değişikliği) kentlere, sokaklara, caddelere, meydanlara isim değişikliği olarak yansımıştır (Ayhan, 2013). Bir ülkenin veya bölgenin tarihi ile ilgili herhangi bir olay veya kişinin anısına isimlendirilen bu isimler politik düzenin birer göstergeleri olarak kabul edilmekte, sembolik önemleri nedeniyle de ulusal kimliğin veya kent kimliğinin bileşenlerinden biri olmaktadır (Light 2004: 154'den akt. Günel vd., 2011:465).

Foucault, da mekânın iktidar mücadelesinin de bir alanı olduğunu söylemekte ve mekânda geçen bu mücadeleyi daha çok bireyler üzerinden ele almaktadır⁴. Foucault, iktidarı hukuksal olarak ele almamakta ve iktidarın değil iktidarların olduğunu savunmaktadır. İktidar mekânizmasının "bireylerin tohumuna kadar ulaştığı, bedenlerine eriştiği, hal ve tavırlarına, söylemlerine, öğrenimlerine, günlük yaşamlarına sindiği kılcal var olma biçimi" olduğunu ifade ederek mekânda gerçekleşen iktidarın birey üzerindeki hâkimiyetine vurgu yapmaktadır (2012:23). İktidar yapılarının, bedenlerin dönüşümünü (normalleştirilmesini) kendilerinin kurduğu bir dizi mekân üzerinden gerçekleştirdiğini düşünmektedir (Ergün, 2013:31-44). Foucault, "büyük jeopolitik stratejilerden konut, kurumsal mimari, sınıf ya da hastane düzenlemesindeki küçük taktiklere kadar, ekonomik siyasi tesisleri de unutmadan, mekânların tarihini tümüyle yazmak gerekir: bu aynı zamanda iktidarlarında tarihi olacaktır" diyerek mekân ve iktidar ilişkisini mimari üzerinden vurgulamaktadır (2012:88). 18.yüzyıl öncesinde inşaat sanatının özellikle iktidarı, tanrısallığı ve gücü gösterme ihtiyacına cevap verdiğini, 18. yüzyıldan sonra ise mekânın ekonomik ve siyasi amaçlarla düzenlenmesinden yararlandığını söylemektedir (Rabinow, 1984:12-17). Özetle Foucault da iktidarların şehir planlamalarının, iktidarın ideolojisiyle doğrudan bağlantısı olduğunu ve mekânın, ideolojik aktarımların gerçekleştiği bir sahne olduğunu söylemektedir.

Mekânı hegemonik bir mücadele alanı olarak gören ve bu mücadeledeki sermaye⁵ ve kapitalin daha belirleyici olduğunu savunan isimlerden birisi de Pierre Bourdieu'dur. Bourdieu, kültür ile ilgili yaklaşımını inşa ederken sembolik çıkar, sembolik şiddet, sembolik sermaye üzerine olan teorileri de içeren sembolik iktidarın ve gündelik toplumsal pratiklerin bir tür ekonomi politliğini geliştirmiştir (Çamlıbel, 2010:394). Onun sembolik çıkarlar kuramı, toplumsal hayatın sembolik ve fiziksel görünüşleri arasındaki karmaşık ilişkiyi ekonomik çıkar kavramından hareketle ele almış, mekânsal ayrışma, toplumsal sınıf ve sermaye arasındaki ilişkiden hareketle mekân ve kimlik arasındaki etkileşimi analiz etmiştir.

David Harvey de çalışmalarında özellikle kapitalizmin kentsel mekânı nasıl örgütlediğine ilişkin analizlere yer vermekte ve kentsel mekân ve kentleşme ile ilgili olguları sermaye birikim süreçleri bağlamında Marksist bir perspektifle değerlendirmektedir. Harvey, genel olarak parasal ekonomilerde, özel olarak kapitalizmde, para, zaman ve mekân üzerinde birbiriyle kesişen hâkimiyet, toplumsal

4 Michel Foucault'nun, çalışmalarında mekân hep ön planda olmasına rağmen genel bir mekân teorisi veya mimarlık ve planlamaya özel bir önem atfetmediği görülmektedir. Foucault, çevrenin insan davranışlarının belirlediğini savunmamış ancak mekân parçalarının güç ilişkilerinde oynadığı rolü göstermeye çalışmıştır. Kısaca mekân Foucault için başlı başına bir analiz nesnesi değil diğer söylemlerle ilişkisi nedeniyle önemlidir.

5 Pierre Bourdieu ya göre sermaye, toplumda değer atfedilen, peşinden koşulan maddi ve simgesel metalar toplamıdır. Bourdieu sermayeyi; sosyal, ekonomik, kültürel ve sembolik sermayeler olarak ayırmakta ve bunların farklı derecelerdeki bileşimlerinin sınıf farklılıklarını belirlediğini savunmaktadır.

iktidarın görmezden gelinemeyecek bir özel bağlantısını oluşturduğunu iddia etmektedir (2006:255). Harvey, Foucault'ya atıfla mekânının toplumsal iktidarın içinde yer aldığı "kaplar" sistemi olarak düşünüldüğünde sermaye birikiminin bu toplumsal iktidarın coğrafi temellerini yeniden biçimlendirme yoluyla onu devamlı olarak yapı bozumuna uğrattığı sonucunun çıkacağını söylemektedir (2006:268).

Yani kapitalizmin sürdürülebilirliği için sermayenin zaman içinde kendi mekânsallığını yaratmaya ihtiyaç duyduğunu belirtirken, sermayenin de kentsel mekânı halkın ihtiyaçları ve arzuları doğrultusunda değil, kendi çıkarları doğrultusunda biçimlendirdiğini öne sürmekte ve bunu kriz dönemlerinde sermaye birikiminin konut politikalarını ve kentsel dönüşüm politikaları üzerinden örneklemekte ve bu tür politikaların da yaşam tarzını belirlediğini ve dönüştürdüğünü savunmaktadır (Harvey, 2013).

Sermayenin/kapitalizmin kentsel mekândaki bir diğer tezahürünü de küreselleşme süreciyle karışımıza çıkan alışveriş merkezi üzerinden okumak mümkündür. Yaşanan ekonomik dönüşüm kentsel kamusal mekânları da değiştirmiş en basit örneğiyle sokakların, parkların yerini büyük alışveriş merkezlerine temalı parklara, süper marketlere, fast-food restoranlara vb. bırakmasıyla sonuçlanmıştır. Bu yapılar aynı zamanda, içerisinde yeni kamusal yaşam alanlarının oluşturulmasını sağlamışlar. Üretim sürecinin ve örgütlenme biçiminin nicelleşmesi, bulunulan mekândan ve zamandan bağımsız soyut bir karakter kazandırmış ve bu tüketim karakterine yansımıştır (Yırtıcı, 2009: 97).

Özellikle alışveriş merkezleri iyi bir iklimlendirilme ve aydınlatma ile işlevleri ve biçimsel özellikleri ile daha fazla kent merkezi görüntüsü kazanmaktadır. Alışveriş merkezlerinin yapılarında gerçek kent mekânının özellikleri yüzeysel bir biçimde taklit edilerek mekânda kentin karmaşık ve kaotik ortamının steril bir ortamda yeniden yaratılması amaçlanmaktadır (Backes 1997'den akt. Birol 2005:421-427). Ancak bu görüntünün ardında, tekdüze ve kullanıcıyı yönlendiren bir mekân organizasyonu ile daha fazla tüketirme amacı yer almaktadır (Backes 1997'den akt Birol 2005:423).

Özetle kentsel mekân, üretim öncesi dönemde manevi/sihirsel, tarım döneminde dinsel güçlerin, aydınlanma ile birlikte bilimsel düşüncenin, özellikle sanayi devriminden sonra sermayenin mücadelesinin görüldüğü, kısaca dönemin hegemonik güçlerince yeniden planlanan, üretilen bir alan olmuştur. Bu fiziksel alanda meydana gelen güç gösterileri toplumsal yapıyı da etkileyerek değiştirmiştir.

5. Kimlikten Mekâna: Kimliğin Kentsel Mekândaki Görünümleri

Mekân, hem fiziksel hem de toplumsal açıdan bir insan ürünüdür. Bu yüzden mekânlar insanların izlerini üzerlerinde taşırlar. İlk olarak fiziksel ihtiyaçları karşılamak amacıyla başlayan mekân ve insan arasındaki bu ilişkide ilk etkileyen, inşa sürecine ilk tuğlayı koyan insan olmuştur. Daha sonra insan eliyle inşa edilen bu mekânlar kimi zaman eşit, kimi zaman egemen, kimi zaman da zayıf rollerle insanoğlunun yaşamının vazgeçilmez parçaları olarak hem bireysel hem de toplumsal kimliklerin inşa sürecinde rol almaktadır. Bu etkileşimin örneklerini en açık bir şekilde toplumsal geleneklerin fiziksel çevreyi etkilemesinde ve mekân düzenlemesine yansımada görmek mümkündür. Çevre psikoloji alanında yapılan pek çok çalışma kişilerin fiziksel çevreleri ile kişisel duygu, düşünce, tutum ve toplumsal kültür arasında ilişki olduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

Toplum, kendi kimliğini mekânlara yansıtarak toplumsal gelenek ve bilinci oluşturmaktadır (Alver, 2007:19). Mekân ve kimlik arasındaki bu ilişki ile yani mekâna yüklenen anlamlarla insanların aidiyetlik duygusunu, güvende olma duygusunu pekiştirmekte ve toplumsal ilişkileri düzenlemektedir. Mekân, toplumsal ilişkileri düzenleme ve ortak bir bellek oluşturma niteliği nedeniyle cemaat

kavramı ile benzeştirilmekte toplumsal bir birliğin görünür yüzü ve birleştirici bir olgu olarak hizmet ettiği ifade edilmektedir (Alver, 2007:21).

Mekânın bu özelliğinin kentsel mekânlardaki tezahürlerini semt ve mahallerde görmek mümkündür. Kentleri meydana getiren yerleşim birimleri olan semt ve mahalleler, toplumsal ve sembolik değerleriyle belli bir imaj ve kimlikle belirginleşmektedirler ve bu kimlik aynı zamanda o yerin sakinlerinin de bir kimlik unsurunu (Kasımpaşalılık, vb. gibi.) veya mekân bazlı kolektif kimlikleri inşa etmektedir (Alver, 2007:56). Mahallenin, orada yaşayan insanların kimliklerini etkilemesinin yanı sıra orda yaşayanların ortak özellikleri de o yerin kimliğini etkilemektedir; belli bir grubun özellikle etnik veya azınlık grubunun bir mekânda kümelenmesi, o yere özgü, o yeri tanımlayan bir kimlik inşa edebilmektedir (Erman, 2010a :174).

Semt veya mahalle, orda yaşayanlara, oraya ait davranış kalıplarını, ritüelleri, kuralları aktararak yani “o” semtli/mahalleli olma bilincini oluşturarak o kişilerin kimliğine bir unsur daha ekleyerek inşa sürecindeki görevini yerine getirmektedir. Bu mahalle veya semt kimliği fiziksel yapılara da yansımakta, farklı mimari formlarla, kullanılan yapı malzemeleriyle vb. cismanileşmektedir.

Kimliğin mekândaki tezahürüne bir diğer örnek de ev ve konutlardır. Çünkü insan günlük hayatının önemli bir kısmını geçirdiği ev ortamında diğer ortamlara kıyasla daha çok kendi kendinedir ve ev ortamı da istikrarlı ve tanıdık bir dekor olarak çevrenin temel strüktürünün bir tekrarıdır. Mekân ve kimlik etkileşimindeki kimliğin etkisini, ev ve konutların kullanıcıları doğrudan “kişiler” olduğu için -çoğu zaman yapının imarı sırasında doğrudan müdahil olamasa da en azından kullanım sürecinde- evlerin/konutların, odaların, eşyaların vb. kullanımından, tercihinden görmek mümkündür. Çünkü her insanın kendisi hakkındaki imgesi, kendi kendine verdiği kimlik yaşadığı alanla ilgilidir yani evinin kimliği ile sıkı sıkıya ilişkilidir (Bilgin, 2011:130).

Yaşanan mekânın organizasyonunda birey ve grupların değerler sisteminin etkisiyle gerçekleşmektedir bu nedenle farklı kültürel çevrelerde değişik mekân organizasyonları farklı eşya kullanımları vardır (Bilgin, 2011:179). Bu farklılıkları özellikle göç eden bireylerin yaşam mekânlarından kimi zaman odaları, kimi zaman evleri, kimi zaman sokak ve mahalleri üzerinden izlemek mümkündür. Aidiyet ve kendileme duygusunun oluşturulması ile doğrudan ilgili olan bu mekân organizasyonu kişilerin kendilerini güvende hissetmelerini de sağlarken yere bağlılığı da arttırmaktadır.

6. Göç ve Ötesi: Kentsel Mekânın ve Yaşamın Yeniden İnşası

Göç, tüm canlıların daha iyi şartlara ulaşmak veya hayatta kalmak amacıyla gerçekleştirdikleri bir eylemdir. İlkel çağlarda yiyecek bulmak ve güvende olmak amacıyla başlayan bu süreç günümüzde de devam etmekte, sadece bireylerin kararlarına, buldukları ortamın gereklerine ve zamana göre yeniden şekillenmektedir. Göç, ister iç göç isterse dış göç olsun, göç alan ve göç veren şehrin veya ülkenin ekonomik, demografik, sosyal ve siyasi kurumlarının yapılarında değişimler meydana getirerek, kültürleri yeniden inşa etmektedir.

Göç, kentlerin fiziksel yapısını değiştirdiği gibi yeni bir toplumsal sınıf da meydana getirmektedir. Çünkü göçler, toplumsal yapı ve kültür değişimleri yanında göç veren ve kabul eden toplumlar içinde birçok yeni ilişkiler yarattığı gibi her iki tarafın insanların psikolojilerinde, davranış ve dünya görüşlerinde de köklü değişikliklere neden olmaktadır (Karpat, 2005:8-17).

Mekânda meydana gelen bu değişiklik zamanla kimliğe de yansımakta kent içerisinde yeni bir “kentli” sınıf oluşmaktadır. Kişilerin gittikleri yerlerde -şehirlerde veya ülkelerde- kabul görmeleri,

yeni yerleşim yerlerine uyum sağlamaları uzun zaman almakta hem toplumsal hem de bireysel kimliğin yeniden inşasıyla sonuçlanmaktadır. Çünkü kaybolma duygusu; aileden, toprağından, statü ve servetten yoksunluk; bir tarafa atılmış olma duygusu; kimliğe, değerlere, rollere bakışta karmaşa, göçmenlerin psikolojisini etkilemekte yeni kimlik arayışlarına yöneltmektedir. Göç sonrası kimlik ve aidiyet sorunu yaşayan insanlar kendi olanakları çerçevesinde göç ettikleri mahalle, apartman, ev gibi yakın çevrelerini geldiği yer gibi şekillendirerek, kendilerine ait kılarak mekâna bağlılığı arttırmakta ve bu sayede de bu kimlik arayışlarını sonlandırmaktadır.

Göç eden insanlar için önce konut olan yaşadıkları mekân, zamanla kimliklerinin ve kültürlerinin etkisiyle evlere dönüşmektedir. Göç edenler kentte veya semtinde bulamadığı bazı değerleri evde yeniden inşa etmekte ve egemenliğini burada kurmaktadır. Yer aidiyetinin oluşması kentsel mekânlara da yansımakta ve kent kimliğini yeniden şekillendirmektedir. Kentlerin kimlik oluşumu fiziksel unsurları ve onların gerek ulusal gerekse uluslararası düzeyde sahip olduğu ya da içinde yer aldığı siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel değerlerini de kapsayan gelişim ve evrim süreçlerini de içermektedir.

Daha iyi yaşam şartlarına ulaşmak için başlayan göç yolculuğu kente gelişle birlikte kırdan ve kentten farklı yeni bir yaşam biçiminin ortaya çıkmasıyla sonuçlanmaktadır. Göç ve göçün nereye yapılacağı bireysel karar olmasına (Tekeli, 2008:64) rağmen bu kararda etkili olan ve göç edilen yerin kimliğini de belirleyen bir takım faktörler de vardır. Gelir ve yaşam şartları bunların arasında ilk sıra yer alırken daha önce göç etmiş kişilerin tanıdık, hısımlık, akraba vb. olması da göçü yönlendiren, belirleyici bir diğer faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Zorunlu göçler de ise belirleyici faktör, kimi zaman devlet gücü kimi zaman coğrafi koşullar sonucu yaşanan doğal afetler olabilmektedir. Sonuçta hangi nedenle göç gerçekleşirse gerçekleşsin insanlar yeni gittikleri yerlerde yalnız kalmamak, güvende olmak vb. duygularla daha çok tanıdığı, bildiği, güvendiği birilerini aramakta; bu da kentlerde, din, dil, ırk gibi ortak değerlerin paylaşıldığı hemşehri mahallelerinin oluşması ve yeni toplumsal yapıların kurulmasıyla sonuçlanmıştır. Aynı köyden veya yöreden gelenlerin mekânsal kümelenmeleri ve böylece akraba, cemaat ve hemşehriciliğe dayalı bu yerleşme aynı zamanda toplumsal dayanışma ve denetimi de beraberinde getirerek kentte yeni bir yaşam biçimi oluşturmaktadır (Erman, 2010b:246).

Özellikle yeni göç edenler tarafından yasal olmayan şekilde inşa edilen bu yeni mekânlar, fiziksel açıdan da plansız, düzensiz yapılaşmaya sebep olurken, kentlerin toplumsal yapısını da etkilemekte kısaca kentlerin kimliği yeniden inşa etmektedir. Bu yapılaşmanın dere yatakları, çöp depolama alanları, heyelan bölgeleri vb. gibi yerleşim için uygun olmayan arazilerde de ortaya çıkması toplumsal ve ekonomik sorunların yanı sıra bir takım çevre sorunlarını da beraberinde getirmekte, düzensiz ve plansız bu yapılaşma hava, su ve toprak kirliliğine de sebep olmaktadır.

7. “Kentli”: Kentsel Mekânın Kimlik İnşasındaki Rolü

İnsanların kentlerde, kentlerin dışında olduğundan farklı düşündüğü, hissettiği, davrandığı gözlemi, kentlerin tarihi kadar eskilere dayanmaktadır. Bu gözlem insan davranışı ve mekân arasındaki ilişkinin de bir o kadar eski olduğunu göstermektedir. Kentleşme toplumda bir takım yapısal değişimlere neden olmakta, bir yaşam biçimi olan kentlileşme de toplumsal tutum ve davranışlardaki değişim ve dönüşümü ifade etmektedir. Bu süreç kırdan kente veya farklı ülkelere göç eden insanların tutum ve davranış değişikliklerinin gözlemlenmesiye açık bir şekilde ortaya konulmaktadır. Çünkü göç ederek gelen insanlar, kentle bütünleşmeye çalışmakta, bir bakıma kent ortamında yeniden toplumsallaşmakta ve kent kültürünü öğrenmekte/öğrenmeye çalışmaktadır.

Kentlerdeki bu yaşam biçimi 1900lü yılların başında Tönnies, Durkheim, Simmel, Wirth gibi sosyologların ilgisini çekmiş, kır ve kent yaşamının insanlar üzerindeki davranışsal etkileri çeşitli yaklaşımlarla açıklanmaya çalışılmıştır.

Georg Simmel, kent yaşamının bireylerin günlük yaşamlarının nasıl şekillendirdiğini ve kişilik üzerindeki meydana getirdiği değişiklikleri inceleyerek, bireylerin kenti insanların, amaçların ve olayların itişip kakışması olarak algıladığını, kentlilerinden bu durumun üstesinden gelebilmek için bıkkın bir tutum geliştirdiğini, bu tutum nedeniyle de kendilerini etraftaki birçok şeye kapattığını ileri sürmüştür (Macionis, 2012:580). Toplumdan uzaklaşma ve yabancılaşma bireylerin kimliğinde kentlerin meydana getirmiş olduğu değişiklik ve bunun neden olduğu formel ilişkiler de, bir kentli davranışı olarak karşımıza çıkmaktadır. Simmel, bunun yanı sıra şehir insanının niteliksel bir takım değerleri ölçülebilir bir takım değerlerle değiştirmeye, zamanını ve diğer insanlarla olan ilişkilerini belli ölçü ve şemalarla ayarlamaya başladığı için dakiklik, hesap edebilme gibi özellikler geliştirdiğini ileri sürmektedir (Yörükhan vd., 2006:64-65). Hesap edebilme özelliğinin metropolün para ekonomisinin payitahtı olmasına bağlarken para ekonomisinin ve zihnin hakimiyetinin birbirinden bağımsız gelişmediğini de vurgular (Simmel, 2000:169). Kentte yaşan insanların bir diğer özelliği olarak da çekingenlik davranışını gösteren Simmel, bu davranışın kısa süreli ve sathi ilişkiler kurulmasından kaynaklı olduğu söylerken bu davranışın aynı zamanda kişisel özgürlük sağladığını söylemektedir (Yörükhan vd., 2006:65). Bu kısa süreli ilişkilerin “ön planda yer alma” yoğun ve çarpıcı bir şekilde karakteristik görünme arzusunun metropol ilişkilerindeki insanlara daha yakın olduğunu düşünmektedir (Simmel, 2000:181). Simmel’in “Metropol Ve Zihinsel Yaşam” adlı çalışmasında ele aldığı bu davranış değişiklikleri kişilik özelliklerini ve dolayısıyla kimliği değiştirmektedir.

Wirth, kentlilerin birbirleriyle oldukça parçalanmış rollerle karşı karşıya geldiğini, ilişkilerin yüz yüze olmasına rağmen kişisel, yapay, ve geçici ve parçacıl olduğunu söylemektedir (Wirth, 2002:91). Yani fiziksel ilişkiler yakın toplumsal ilişkiler uzak bir biçimde gerçekleşmektedir. Ayrıca kentte yaşayanların diğer bireyleri kendi amaçlarına ulaşmada bir araç olarak görerek çıkara dayanan ilişkiler kurma eğiliminde olduklarını, bu yararcılığın da uzmanlaşmış görevlere sebep olduğunu söylemektedir. Kentteki yoğunluğun beraberinde yabancılaşmayı getirdiğini, toplumsal düzenin saat ve trafik ışıkları gibi simgelerle sağlanmaya çalışıldığını vurgulamaktadır. Wirth, kentlerin tarihin ilk dönemlerinden itibaren çok farklı kişilik tiplerinin bir arada bulunduğu kabulünü heterojenlik olarak tanımlamıştır. Bu heterojen yapının da kişilere toplumsal yaşamın değişik yönlerinden kaynaklanan türlü ilgi alanlarından dolayı, her biri kişiliğinin tek bir yönüne cevap verebilen büyük ölçüde daha farklı gruplarda yer bularak kendini ifade etme şansı verdiğini söylemektedir (Wirth, 2002:96).

Bu dönüşüm mesleki alışkanlıklarda, siyasi örgütlenmelerde, aile ilişkilerinde, iletişimde, sosyal ve tinsel değer yargılarında da kendini göstererek yeni bir yaşam biçimi ve kimlik inşa etmektedir. Temelde bir kültür değişmesi olarak ifade edilebilen bu değişiklikleri kimlik inşa sürecindeki yer alan yapı taşları olarak değerlendirmek mümkündür.

Sonuç

İnsan-çevre ilişkileri ilgili çalışmalar 1960'lara kadar daha çok kültür coğrafyacıları ve mimarlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Günümüzde ise bu çalışmalar sosyolojiden edebiyata, psikolojiden kent bilimlerine kadar birçok disiplininin ilgi alanına girerek çok boyutlu bir hal almıştır. Mekân ve kimlik etkileşimi ile ilgili çalışmalar da insan çevre ilişkileri bağlamında ele alınmış ve konuyla ilgili çalışmalar daha çok mimarlık alanında gelişmiştir. Ancak mimarının kimlik ve kişilik üzerindeki

etkileri keşfedildikten sonra özellikle toplum mühendisleri yeni kimlik ve kişilik inşa süreçleri ile istedikleri toplumu, ulusu ve medeniyeti vb. mekândan yararlanarak yeniden kurgulamak istemişlerdir. Özellikle devrimlerden sonra ulus inşa dönemleri kimliğin yeniden kurgulandığı dönemler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mekân kimlik etkileşimi fenomenolojik açıdan da ele alınmış mekânın anlamlandırılma süreci ve imgesel gücü yorumlanmıştır. Neo Marksistler de mekân ve kimlik arasındaki etkileşimi ele almış mekânın toplumsal bir ürün olduğu kabulünden hareketle kentsel mekân üzerinden analizler yapmışlardır. Bu çalışma da kentsel mekândaki mekân- kimlik etkileşimini Neo Marksist bakış açısıyla analiz etmiş mekânın toplumsal bir ürün olduğu tezini kabul ederek mekân üzerindeki egemenlik mücadelesini incelemiştir.

Mekân kimlik etkileşiminin ele alındığı bu çalışmada kimliğin bir inşa sürecinde oluştuğunu ve sürekli olduğu tezini kabul etmekte birlikte yaşanan mekânın da bu inşa sürecindeki rolüne vurgu yapmaktadır. Özellikle kırdan kente göçten sonra kentli kimliğinin oluşumu veya uluslararası göç sonrası yaşanan kimlik bunalımları hem bu etkileşimi hem de kimliğin inşa sürecini örneklemektedir.

Mekân ve kimlik arasındaki karşılıklı ilişki sahiplenme, kendileme, aidiyet gibi duygularla görünür hale gelmekte bu duygular yaşanan mekâna kimlikten birtakım özellikler, anlamlar yüklemektedir. Özellikle göç ile yaşanan kimlik bunalımları mekânın sahiplenilerek, mekândaki egemenlik alanlarının oluşturulmasından sonra bir çözüme kavuşmaya başlamakta yeni kimlikler inşa edilmektedir.

Mekân ve kimlik arasındaki etkileşimi belirleyen unsurlar her dönemde var olmasına rağmen dönemin ve yaşanan yerlerin özelliklerine göre etkileme güçleri farklılaşmıştır. Modern dönemden önce temel belirleyici unsurlar coğrafya ve din iken aydınlanma ve sanayileşme ile birlikte belirleyicilik akıl ve sermayenin lehine değişmiştir. Postmodern dönem olarak da adlandırılan özellikle 1960lar sonrasında ise sermaye/kapital özellikle kentsel mekânı yeniden düzenleyen temel unsur olmuştur.

KAYNAKÇA

- Akbulut Gülpınar (2011). “Türkiye’de Yer Değiştiren Yerleşmelere Bir Örnek: Arguvan İlçe Merkezi (Malatya)”, *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı: 24, ss. 471-492.
- Alver Köksal (2007). *Siteril Hayatlar*, 1. Basım, Ankara: Hece Yayınları
- Ayhan Niyazi (2013). İktidarın Kamuya Yansıma Biçimleri Üzerinden Sokak Adlandırılmaları: Bişkek Kenti Toponomi Denemesi. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 3(6).
- Aymard, Maurice. (2007). “*Mekânlar*”. Braudel, Fernand *Akdeniz: Mekân, Tarih, İnsanlar Ve Miras*. Çev: Necati Erkurt Ve Aykut Derman İstanbul: Metis Yayınları
- Baran, Mine ve Yıldırım, Mücahit (2008). “*Geleneksel Türk Evi Ve Renk Kullanımı*”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt :7, Sayı:26.
- Bilgin, Nuri (2011) *Eşya ve İnsan*, 2. Basım, İstanbul: Gündoğan Yayınları,
- Biröl Gaye. (2005). “Çağdaş Alışveriş Merkezlerinde Kent Dokusunun Yeniden Yorumlanması”, *Gazi Üniversitesi Mühendislik Ve Mimarlık Fakültesi Dergisi*, Cilt 20, No 4, ss. 421-427.
- Bozdoğan, Sibel (2008). *Modernizm Ve Ulusun İnşası Erken Cumhuriyet Türkiye’sinde Mimari Kültür*, Çev: Tuncay Birkan, 2. Baskı, İstanbul: Metis Yayınları
- Braudel, Fernand (2006). *Uygarıkların Grameri*, Çeviren: Mehmet Ali Kılıçbay, Ankara: İmge Kitabevi
- Cansever, Turgut (2013). *İslam’da Şehir Ve Mimari*, 8. Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları
- Çamlıbel, Doruk (2010). “*Pierre Bourdieu: Düşünümsellik/Habitus/Entelektüeller*”, *Günümüzde Yeni Siyasal Yaklaşımlar*, Ed: Hilal Onur İnce, Ankara: Doğu Batı Yayınları
- Çoban Savaş (2012), “Gramsci, Hegemonya ve Kapitalizm”, https://www.academia.edu/1250610/Gramsci_Hegemonya_ve_Kapitalizm, (Erişim) 19 Ekim 2013
- Çubukçu, İbrahim Agah (1988) “Kültürümüzde Din”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt:30, Sayı:1.
- Ergin, Nilüfer (2001). “*Ortak Yaşam Alanı Olarak Heykel*”, *21.Yüzyıl Karşısında Kent ve İnsan*, Haz. F.Gümüüşoğlu,. İstanbul: Bağlam Yayınları
- Ergün, Elif (2013) “*Foucault Düşüncesinde Mekân’ın Politikası –Hapishane Ve Tımarhane Bağlamında-*”, *Felsefelogos*, Fesotoder Yayınları, Yıl:17, Sayı:50, İstanbul.
- Erman, Tahire (2010) “*Kent Çeperlerindeki Bir “Devrimci” Mahalle:1970’lerden 2000’lere Mahallenin Değişen Anlamı*”, *İdealkent*, Sayı:2, Aralık
- Erman, Tahire (2010) “*Kent Ve Gecekondu*”, *Türkiye Perspektifinden Kent Sosyolojisi Çalışmaları*, Der: Örgen Uğurlu, N. Şirin Pınarcıoğlu, Ayşegül Kanbak ve Makbule Şiriner, İstanbul: Örgün Yayınevi
- Eşkinat, Yüksel (1992). “*Kent Planlama ve Tasarım Arasında Gerekli Ara Ölçek: Kentsel Tasarım*”, 2. *Kentsel Tasarım ve Uygulamaları Sempozyumu Post-Urbanizm ve Kentsel Tasarım*. Mimar Sinan Üniversitesi
- Foucault, Michel (2012) *İktidarın Gözü*, Çev: Işık Ergüden, 3. Basım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Geray Cevat. (2008). “Şehirciliğimiz ve Ankara”, *Mülkiye Dergisi*, Cilt: XXXII, Sayı:261.
- Görmez, Kemal (2004). *Bir Metropol Kent Ankara, Sosyal Yapı, Kimlik Yaşam*, Ankara: Odak Yayınevi
- Gülensoy Tuncer (1998). “Anadolu Yer Adlarına Genel Bir Bakış”, *Folkloristik*, Dursun Yıldırım Armağanı, Ankara, http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20DILI/tuncer_gulensoy_anadolu_yer_adlarına_genel_bir_bakış.pdf, (Erişim) 7 Eylül 2013, ss.41-48.
- Günel Veysi, M.Sait Şahinalp ve Abdulkadir Güzel (2011). “Coğrafi Ortamın Şehirselleşen Mekân Adlarına

- Etkisi: Şanlıurfa Şehri Örneği”, *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı:10, Cilt:1.
- Gürkan Ülker (1988). “Montesquieu Ve Kanunların Ruhunu (Hukuk Sosyolojisi Açısından Bir Değerlendirme)”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı:1, Cilt: 40, Ankara.
- Hançerlioğlu, Orhan (1995). *Düşünce Tarihi Dört Bin Yıllık Düşünce Sanat Ve Bilim Tarihinin Klasik Yapıtları Üzerine Eleştirel İnceleme Düşünce Tarihi*, 6.Basım, Ankara: Remzi Kitabevi
- Harvey David (2003). “**Kapitalizmin Krizi ve Kentsel Mücadele**”, <http://haber.sol.org.tr/kent-gundemleri/david-harvey-antikapitalist-mucadele-kent-merkezlerinde-orgutlenecek-haberi-55875>, (Erişim) 16 Nisan 2013.
- Harvey, David (2006) *Postmodernliğin Durumu*, Çev: Sungur Savran, 4. Basım, İstanbul: Metis Yayınları,
- Işık, Oğuz, (1994) “Değişen Toplum/Mekân Kavrayışları: Mekânın Politikleşmesi, Politikanın Mekânsallaşması”, *Toplum ve Bilim*, Sayı:64-65
- İbn Haldun (2007). *Mukaddime*, Cilt I, Haz: Süleyman Uludağ, 5. Baskı, İstanbul: Dergah Yayınları.
- Karpat, Kemal (2005)“Göçler ve Türkiye”, *Da Diyalog Avrasya*, Sayı.10
- Keleş, Ruşen ve Duru, Bülent (2008) “Ankara’nın Ülke Kentleşmesindeki Etkilerine Tarihsel Bir Bakış”, *Mülkiye Dergisi*, , Cilt: XXXII, Sayı:261.
- Keskinok, H.Çağatay (2012). “Siyasi İktidar, Kentsel Rantlar Ve “Çılgın Projeler”, *Dosya 28 Çılgın Projeler*. TMMOB Ankara Şubesi Yayını
- Kılınç, Kıvanç (2009) “Öncü Halk Sağlığı Projelerinin Kamusal Mekânı Olarak Sıhhiye” *Başkent Üzerine Mekân Politik Tezler Ankara’nın Kamusal Yüzleri*, Der: Güven Arif Sargın, 2. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları,
- Kopp, Anatole (1970) *Town And Revolution Soviet Architecture And City Plannig 1917-1935*, Translated By: Thomas E. Burton, Newyork, Published By George Braziller,
- Köse Abdullah (2005). “Türkiye’de Geleneksel Kırsal Konut Planlarında Göçebe Türk Kültürü İzleri” *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt VII, Sayı 2.
- Lefebvre, Henri (1995) *The Production Of Space*, Çev: Donald Nicholson Smith, Oxford, Blackwell.
- Macionis, John, J. (2012) *Sosyoloji*, Çev Ed: Vildan Akan, Ankara: Nobel Yayınları,
- Mumford, Lewis (2007) *Tarih Boyunca Kent Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği*, Çev: Gürol Koca ve Tamer Tosun, İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 1. Basım
- Mutlu, Belkıs (2001) *Mimarlık Tarihi Ders Notları 1, 2*. Baskı, Mimarlık Vakfı Enstitüsü Yayınları
- Nahya, Z. Nilüfer (2011). “Değişen İnsanlar, Değişen Mekânlar: Dinsel Değişim Yaşayan İnsanlar Ve Mekânlar”, *Mekân Ve Kültür*, Der: Emine Onaran İncirlioğlu Ve Barış Kılıçbay, Ankara: TUBİTAK, TEDRAGON Ve Kültür Araştırmaları Derneği
- Rabinow, Raul (1984). “Michel Foucault İle Söyleşi: Mekân Bilgi Erk”, Çev: Mehmet Adam, *Mimarlık Dergisi*, 84/7-8, Yıl:22, Sayı:205-206
- Ragon, Michel (2010). *Modern Mimarlık ve Şehircilik Tarihi*, Çev: Murat Aykaç Erginöz, İstanbul: Kabcacı Yayınları
- Sargın, Güven Arif (2009) “Kamu, Kent Ve Politika” *Başkent Üzerine Mekân Politik Tezler Ankara’nın Kamusal Yüzleri*, Der: Güven Arif Sargın, 2. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları
- Sennett, Richard (2010) *Kamusal İnsanın Çöküşü*, 3. Basım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Sennett, Richard, (2002). *Ten ve Taş, Batı Uygarlığında Beden ve Şehir*, Çev:Tuncay Birkan, Metis Yay., İstanbul.
- Simmel, Georg (2000) “Metropol Ve Zihinsel Yaşam”, *Şehir ve Cemiyet*, Haz: Ahmet Aydoğan, İstanbul: İz Yayıncılık
- Tekeli, İlhan (2008) *Göç ve Ötesi*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları
- Tuncel, Metin (1981). Türkiye’de Doğal Olaylar Sonucunda Yer Değiştiren Kentler. *İst. Earth. Sc. Rev*, 1(2), 115-124
- Tuncel, Metin (1990). “Türkiye’de Yer Değiştiren Şehirler Ve Gümüşhane Örneği” Geçmişte Ve Günümüzde Gümüşhane Sempozyumu, Ankara ss.. 29-33
- Uçar, Özlem Mumcu ve ÖZSOY, Ahsen, (2006) “Sınır Kavramına Mekânsal Bir Yaklaşım: Bahçelievler Örneği”, *İTÜDERGİSİ/A Mimarlık, Planlama, Tasarım*, Cilt:5, Sayı:2 Kısım:1
- Wirth, Louis (2002) “Bir Yaşam Biçimi Olarak Kentleşme”, *20. Yüzyıl Kenti*, Ed: Bülent Duru ve Ayten Alkan, Ankara: İmge Kitabevi
- Yalım, İnci (2009) “Ulus Devletin Kamusal Mekânda Meşruiyet Aracı: Toplumsal Belleğin Ulus Meydanı Üzerinden Kurgulanma Çabası” *Başkent Üzerine Mekân Politik Tezler Ankara’nın Kamusal Yüzleri*, Der: Güven Arif Sargın, 2. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları
- Yılmaz Ali, Kemalettin Şahin, M. Hazım Şahin (2013). “Depreme Bağlı Yeri Değiştirilen Bir Şehir: Erbaa, Tokat”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 6 Sayı: 24, Kış 2013, ss.414-425.
- Yırtıcı Hakkı (2009), *Çağdaş Kapitalizmin Mekânsal Örgütlenmesi*, Bilgi Üniversitesi Yayınları 2. Baskı, İstanbul.
- Yörükhan, Ayda ve Yörükhan, Turhan (2006) *Şehir Sosyolojisinin ve İnsan Ekolojisinin Teorik Temelleri*, Ankara: Nobel Yayınevi